

BÜTÇE VE KAMU FİNANSMANI

**Bütçenin Anlamı, Bütçe Hakkı, Vergi
İsyanları ve Demokrasi**

Prof. Dr. Hakkı Hakan Yılmaz

BÜTÇENİN ANLAMI (1)

- **Bütçe** devletin belirli bir dönem içinde yapacağı harcama ve toplayacağı gelirler ile bunları nasıl yapacağını gösteren **belgeler bütünüdür.**
- Kelime anlamı olarak Bütçe (Budget) eski Fransızcada küçük çanta “little bag” anlamına gelen “bougette” kelimesinden gelmektedir.
- Bütçe tarihsel olarak İngiltere’de geliştiği için İngilizlerin “Budget” olarak yazıp “Bodcet” olarak telaffuz ettikleri kelime, köken itibariyle Latince’den eski Fransızcaya “Bouge” ya da “Bougette” olarak geçen “dağarcık”, “çanta”, “çekmece” anlamı taşımaktadır(Gürsoy, 1980:1)

BÜTÇENİN ANLAMI (2)

- İngiliz Hazine Bakanlarının parlamentoda yapacakları bütçe konuşması metnini ve diğer belgeleri taşıdıkları tahtadan yapılmış, içi saten dışı kırmızı deri ile kaplı çantanın adı da buradan hareketle “Budget Box-Gladstone Box” olarak bilinir.
- Budget box 100 yıldan fazla bir süre kullanılmış ve 1965 yılında zamanın Hazine bakanı tarafından yeni bir çanta ile değiştirilmiştir. Yeni çantalar da Budget box olarak adlandırılmaktadır.

BÜTÇE ÇANTASI-Hükümet ve Parlamento

Türkiye Bütçe Paketi: 2017 Bütçe Sunumu

Maliye Bakanı Naci Ağbal, Ocak-Eylül 2016 Dönemi Merkezi Yönetim Bütçe Uygulama Sonuçları, 2016 Yılı Sonu Bütçe Gerçekleşme Tahmini ve 2017 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanun Tasarısı hakkında Maliye Bakanlığı'nda basın toplantısı

BÜTÇENİN ANLAMI (3)

- İngiltere’de Maliye Bakanı, kamu gelir ve giderleri ile belgeleri deri bir çanta “Leather bag” içinde Parlamento’ya getirmekte ve bütçe görüşmeleri bu çantanın açılması “opening the Budget” ile başlamaktaydı.
- Ülkemizde de devletin yapmayı planladığı harcamalar ile toplamayı tahmin ettiği gelirler ve bunların uygulamasına ilişkin hükümleri düzenleyen belgeye de buradan hareketle “bütçe “ adı verilmektedir.
- Türk Bütçe sisteminde 1850 tarihinden sonraki Osmanlı Bütçelerinin Muvazene Defteri, Muvazene-i Umumiye, Muvazene-i Umumiye Kanunu adlarıyla; Cumhuriyet dönemi bütçelerinin 1945 mali yılına kadar yine Muvazene-i umumiye Kanunu adıyla düzenlendiği görülmektedir.

BÜTÇE HAKKININ TARİHSEL GELİŞİMİ-BATIDA VERGİ İSYANLARI (Tax Revolts-Taxed to Death)

*“ Hayatın kesin olan iki gerçeği vardır. Birisi ölüm, diğeri vergiler. “
Mark Twain*

Vergiler hayatımızda olduğu sürece adil olmayan vergilemeye karşı da bir mücadelenin tarih boyunca sürdüğünü tahmin etmek zor değildir. Tarih boyunca kimin ne kadar vergi ödemesi gerektiği hep tartışma konusu olmuş ve zaman zaman da adına “ vergi isyanları” denen mücadeleler bütçe hakkının elde edilmesinde belirleyici olmuştur.

- Mısırlılar Firavunlara karşı
- Yahudiler Roma İmparatorluğuna karşı
- İngiltere
 - Asillerin krala karşı koyması (Magna Charta 1215)
 - 1381 Kelle Vergisine karşı köylü isyanı (liderlerin kellesi gidiyor ama köylüler senelerce bu vergiden muaf tutuluyor)
 - Lady Godiva
 - Robin Hood
 - 1980 li yılların sonunda Thatcher’ın kelle vergisine karşı toplu halk hareketleri
- İsviçre
 - William Tell (Vergi ödememek için oğlunun kafasındaki elmayı vuran adam)
- 1970 ve 80’li yıllarda sağ siyasetin vergilere karşı politik muhalefeti
- Yarattıcı uygulamalar ve mali anestezi meselesi

BÜTÇE HAKKI (1)

- Geleneksel anlamda **bütçe hakkı** (power of the purse), **parlamentonun izni olmaksızın hükümetin gelir toplayamaması ve harcama yapamaması** (Yılmaz ve Biçer, 2010a:213) başka bir ifadeyle parlamentonun kamu maliyesi üzerinde nihai güç sahibi olması demektir.
- Bütçe hakkı, toplumsal tercihlerden hangilerinin kamusal politikalara dönüşeceğine dair verilen siyasal karardır.

Üç aşamadan bahsedebiliriz (G. Çoşkun, 2000:13):

- **Birinci aşamada** kamu gelirlerinin toplanması konusu ve hukuki yapı. **Neden vergi veriyorum? –parlamento onayı meselesi** (!)
- **İkinci aşama**, toplanan **gelirler**, peki **hangi kamusal müdahale alanlarına gidecek dolayısıyla hangi programlar hayata geçirilecek?**. Parlamento onayı.
- Gelir ve giderlerin belli bir dönem için onaylanması ve **bütçenin ne kadar açık vereceği** dolayısı ile ne seviyede borçlanılacağı ise bütçe hakkının **üçüncü aşamasıdır**....

BÜTÇE HAKKI (2)

- Bütçe hakkının vergi mükellefi olup olmadığına bakılmaksızın **tüm vatandaşlara ait olması** ulusal egemenliğin en önemli sonucu ve gereğidir.
- Toplumsal mücadeleler sonucu elde edilen ve yurttaşlara ait olan bütçe hakkını, temsili demokrasilerde vatandaşlar bu hakkını seçtiği temsilcilerden oluşan parlamentolar aracılığıyla kullanmaktadır. Bu durumda parlamento hukuki anlamda bir “bağlı yetki”ye sahiptir (Bağlı 2014).
- Millet toplumsal mücadeleler sonucu elde ettiği bütçe hakkını parlamento eliyle kullanmaktadır. Bütçe hakkının topluma kazandırdığı önemli katkılardan biri de **vatandaşların devleti kontrol etme ve hesap sorma imkanının elde edilmesidir**. Toplumlar ödedikleri vergiler karşılığında aldıkları hizmetleri sorgulama bilincine aslında bütçe süreci ile ulaşmaktadır (Canbay ve Gerger, 2012:190).

BÜTÇE HAKKI (3)

- Henry Laufenburger'in belirttiği gibi ***bütçe aynı zamanda, bir çeşit “filtre”dir*** ve toplumsal politikalar yönünden kuvvetli bir araçtır.
- Çünkü bütçe, bir rakamlar yığını olmanın ötesinde;
 - Ekonomik refah ve istikrarı sağlayan
 - sosyal sınıflar arası ilişkileri düzenleyen,
 - toplumsal ihtiyaçların giderilmesini sağlayan ve dolayısıyla toplumsal refahı etkileyen,
 - devlet-toplum ilişkilerini belirleyen bir dokümandır.
- Dolayısıyla bütçe hakkının millete ait olması, halkın belirlediği ve arzuladığı yönde tüm bu sayılanları kökten değiştirme ve farklılaştırma gücüne sahip olmasını sağlamaktadır (Canbay ve Gerger, 2012:175).

BÜTÇE HAKKI VE PARLAMENTO (4)

Tarihsel Gelişim-İngiltere/Fransa/Almanya/ABD

- Bütçe, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerde, ilk olarak asillerin/ halk hareketlerinin siyasi baskısının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. 1215 yılında Magna Carta'nın (Büyük Berat) Kral John tarafından imzalanmasıyla başlayan demokrasi hareketinde ilk bütçe fikrinin yer aldığını söylemek mümkündür.
- Bu fikir esas olarak **Bütçe Hakkı** fikridir. BÜTÇE HAKKI devletin (yürütmenin) nerelere harcama yapacağı ve bunları finanse etmek için vatandaşa hangi yükümlülükleri salacağına vatandaşların kendisinin veya onların temsilcisi olarak Parlamantonun karar verme hakkını (yani bütçe yapma hakkını) elinde tutmasıdır.

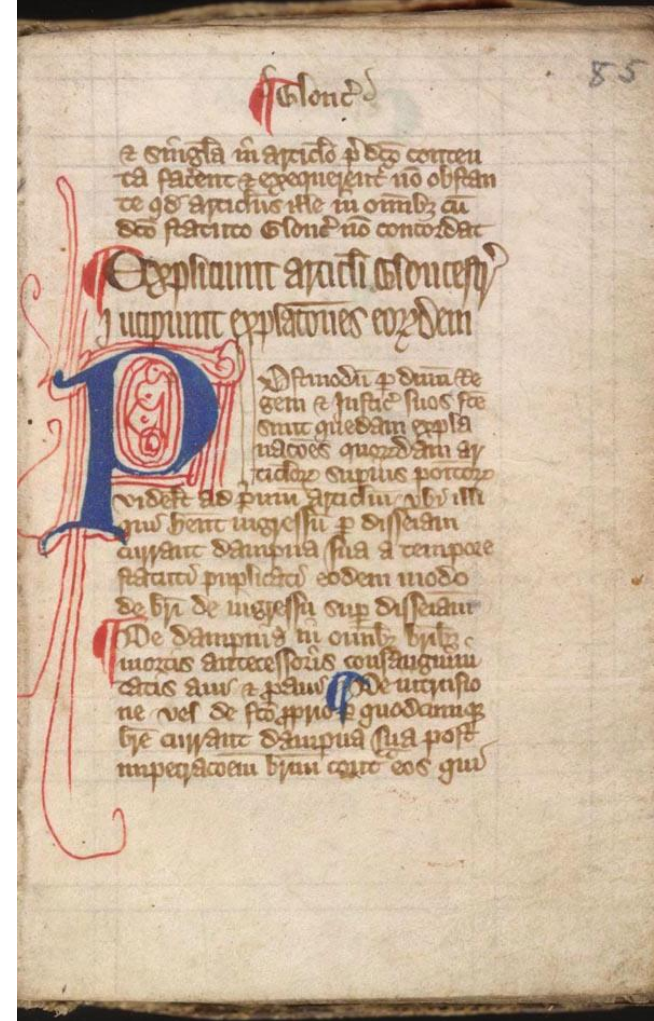
BÜTÇE HAKKI VE PARLAMENTO (5)

Tarihsel Gelişim-İngiltere/Fransa/Almanya/ABD

- Bütçe hakkı, yöneticilerin zora dayalı olarak saldıkları ağır vergilere karşı gelişen tepkiler ve bunun sonucunda ortaya çıkan isyanlar sonucunda elde edilen bir hak özelliğini de taşımaktadır.
- Halkın mutlak iktidarın mali yetkisini sınırlandırma çabası, “bütçe hakkı” (power of the purse) olarak kavramsallaştırılmış ve demokratik gelişim kurumsallaşmaya başlamıştır (Yılmaz ve Biçer, 2010a:202)
- Parlamentolar, orta çağdan beri, demokratik düzeylerini vatandaşlar adına yükseltmek amacıyla bütçe hakkını bir araç olarak kullanmışlardır (Stapenhurts, 2008:52).

Tarihi Gelişim/İngiltere (1)

- Bütçe hakkının ilk geliştiği yer. Devlet Yönetiminde Halkın söz sahibi olmasının ilk adımları
- Magna Charta -12-13 yy.(Büyük Ferman): Asillerin kralın vergi toplama hakkını sınırlayan özelliği nedeni ile tüm bütçe hakkını sağlayan bir belge olmasa da bu alanda atılan ilk adım olarak önemlidir. Zira o dönemlerde kralın harcamalarından çok toplanan keyfi vergiler daha fazla dikkat çekiyordu.
- Hukuk devleti fikrinin ortaya çıkışı..

Magna Carta (2)

Preventing people from being arrested or punished for no lawful reason was an important idea in the Magna Carta

Excessive sentences of imprisonment for small crimes were a serious issue.

The Foundation of Modern Democracy

The Magna Carta was the result of people demanding a say in how they are governed and the laws which apply to them. Rather than rule as he pleased, King John was forced to rule with the consent of the barons.

The Magna Carta established the idea of consultative government, an idea that is central to modern democracy.

Many of the clauses of the Magna Carta controlled the ways in which the King could raise money.

The King agreeing to limits on taxation was a fundamental moment in the development of democracy.

Tarihi Gelişim/İngiltere (2)

- Vergi koyma yetkisinin sınırlanması
- Şehir meclisinin onayı –Temsilsiz vergi olmaz ilkesi (no taxation without representation)
- Haklar Kanunu (Bill of Rights) -1689 Vergi konulmadan önce parlamento üyelerine serbest konuşma hakkı verilmesi-devlet hazinesi ile kral hazinesinin ayrılması.
- 1688 ihtilali ile kamu giderlerinin parlamento da tasdiki ve bütçenin yıllık olması uygulamasına geçiş (önceleri sadece askeri harcamalar için uygulanan yıllık olma ilkesi, daha sonra aşamalı olarak hanedan harcamalarından başlayıp yaygınlaşmıştır).

Tarihi Gelişim/İngiltere (3)

- 1787 Konsolide Fonlar kanunu ile tüm gelir ve giderlerin bütçe içine alınması.
- Ancak 18 yüzyılda bütün kamu gelirlerinin parlamentodan geçmesi ilkesi tam olarak uygulanmaya konmuştur
- Performans esaslı bütçeleme...Çin etkisi (!)...
- Anglo sakson geleneği günümüzde mali yönetim reformlarında etkili olmaktadır. (5018 sayılı kanun bu yaklaşıma dayanmaktadır)
- Performans esaslı bütçe uygulaması ve reformlarla değişen yapı.

Tarihi Gelişim/Fransa (1)

(Kıta Avrupası Ekolü)

- İngiltereden daha sonra onama yetkisi elde ediliyor
- 1789 öncesi krala karşı meclisin zayıf bir izin verme mekanizması söz konusu
- 1789 sonrası verginin kanunla alınması ve yetkinin kısıtlanması- Vergi Koyma hakkı sadece kanunla olur (Millet rızası olmadan hiçbir vergi alınmaz).
- 1791 anayasasıyla verginin yıllık olması
- 1817 yılında kabul edilen bir kanunla bütçe giderlerinin verilen ödeneklerle yapılması
- Sayıştay denetiminin şekil ve kapsamının oluşması
- 1862 Genel Muhasebe Kararnamesi ve bütçenin yasal dayanağı
- Bütçe ve Muhasebe sistemi Türk Kamu Mali Yönetim Sistemine de uzunca bir süre egemen olmuştur.
- Günümüzde mali yönetim geleneğinde değişikliklere gidilmiştir.

Tarihi Gelişim/Fransa (2)

(Kıta Avrupası Ekolü)

- Klasik bütçe sistemi uygulamasında tıkanma ve hesap verme sorumluluğunun etkinlikten uzaklaşması
- 2000'lerin başı yeni bir yasa, LOLF (1959 tarihli çerçeve kanunun yerini alan) –2006 yılında uygulamaya geçiş
- Reformun temel amaçları:
 - Bütçenin sonuçlar ve performansa dayalı olarak yeniden yapılandırılması ve kamu yönetiminin çağdaşlaştırılması
 - Parlamantonun bütçe üzerindeki bilgi ve kontrolünün artırılması
 - Çıktı odaklı bütçeleme ve katılım
- Anayasal değişiklik - Kamu politikalarının (hizmet programlarının) belirlenmesi ve sürekli gözden geçirilmesi.
- Kamu politikalarının denetimi konusunda Parlamantonun güçlendirilmesi (performans temelli program değerlendirmesi)
- Sayıştay'ın güçlendirilmesi ve Parlamantoyla olan ilişkisinin görevlendirme ile sistematik hale getirilmesi.

Tarihi Gelişim/ABD

- Kolonilerden federal devlet oluşmasının farkı (Vergilemeye karşı hassasiyet)
- Boston Tea Party-İngiliz vergilerine başkaldırma
- Temsilsiz vergileme zulümdür.(İngiliz Fransız savaşı nedeni ile İngilizlerin kolonileri vergileme isteğinin engellenmesi)
- Bağımsızlık savaşı sonrası ilk federal meclisin vergileme yetkisi yok (Eyaletlerin bağışları)
- 1789 anayasası ile federal vergileme yetkisi tanınıyor-ABD Hazine Bakanlığı (The Treasury) kuruluyor.
- İlerleyen yıllarda federal hükümetin vergileme yetkisinde çeşitlilik yaratılıyor.
- Eyaletler ve mahalli yönetimlerin de ayrı ayrı vergi koyma yetkisi bulunuyor.
- 1921 den sonra Başkanın bütçeyi hazırlama yetkisi kabul ediliyor.
- Başkan ve Temsilciler Meclisi ile Senatonun siyasi farklılaşması ve 2000'li yılların ikinci yarısında yaşanan bütçe sorunu
- En son OBAMA'nın sağlık harcamalarını finanse etmesine karşı yapılan protestolar vergiye karşı takınılan tavrı göstermek açısından önemlidir.

Ülkemizde Durum: Osmanlıda Vergi İsyanları

- Osmanlıda şeri'i ve örfi vergi sistemi mevcut olup, gaza sistemine dayalı kaynaklar kurudukça halkın üzerine salınan bu ve diğer vergiler tepki yaratmaya başlamıştır.

*Şalvarı şaltak Osmanlı
Eğeri kaltak Osmanlı
Ekende yok biçende yok
Yiyende ortak Osmanlı*

*Dağa Çıksam ayısı var kurdu var
Düze insem sıtması var derdi var
Köye gitsem tahsildarda vergi var
Şaştım ağam bu salgının elinden*

*Tahsildar da çıkmış köyleri gezer
Elinde kamçısı fakiri ezer
Yorganı döşeği mezatta gezer
Hasırdan serili çulumuz bizim*

Osmanlı Döneminde Vergi İsyanları (2)

Celali İsyanları (16 yy)

- Celali İsyanlarının en önemli ve ayırt edici özelliği, isyanda bulunan grupların önemli bir bölümünün ağır vergi yükü altında ezilmesi ve vergi zulmüne uğraması, fakat daha sonra bu gruplar içinden çıkan Celali bölüklerinin de halka zulüm yapması ve söz konusu halkı topraklarından etmesidir. Dolayısıyla halkın uğradığı haksız muamele ve zulüm, bu isyanların hem nedeni, hem de sonucu niteliğindedir.
- Sultan II. Bayezid'in son yıllarında devlet maliyesinde yaşanan sorunlar, Yavuz Sultan Selim'in Doğu'da giriştiği seferler, masrafları ve öteki ihtiyaçların finansmanı sorunu gibi nedenlerle kaynağı köylüye dayanan vergi gelirlerini artırma sonucunu doğurmuştu. Özellikle hizmet akçelerini doğrudan doğruya köylüden kendileri alan dirlik sahiplerinin reayaya zulmü, çiftçi halkın köyünü bırakıp başka yerlere gitmesinde yani çiftbozan olmasında etkili olmuştu

Osmanlı Döneminde Vergi İsyanları (3)

Patrona Halil isyanı (18 yy)

Bu dönemde paranın değerinin düşmesiyle de birlikte fiyatlarda önemli artışların görülmesi, öte yandan ekonomik durgunluk nedeniyle üretimin azalması, esnafı zor durumda bıraktı. İran savaşının giderlerinin finansmanı sorunu gündeme geldi. Bu giderleri karşılamak amacıyla, zaten o dönemde uygulanan vergileri bile ödemekte güçlük çeken esnafa, perakende mallar üzerinden alınmak üzere bid'at adı altında bir verginin de konulması esnafı çileden çıkardı.

Atçalı Kel Mehmet İsyanı, 1829-1830

Aydın'da ağır vergilerden ve mültezimlerin zulmünden bunalan halkın da desteğiyle, dağa çıkarak efe olan Atçalı Kel Mehmet'in liderliğinde bölgenin ileri gelen mültezim, mütesellim ve voyvodalarına karşı girişilmiştir.

Niş ve Vidin isyanları (1841/1850)

Tanzimat fermanı sonrası getirilen vergi sisteminde hıristiyan ahalinin vergilenmesi ve uygulamadaki haksızlıklar (Niş), ayanın vergi zulmü (Vidin) isyanın temel nedenleri olarak sayılmaktadır

Osmanlı Döneminde Vergi İsyanları (4)

Erzurum İsyanları, 1906-1907

Erzurum isyanlarının en temel nedeni, hükümetin toplamaya karar verdiği iki yeni verginin zaten zor durumda olan yöre halkını daha da güç duruma düşürmesiydi. Bu vergilerden biri kişiler üzerinden alınan "Şahsi Vergi", diğeri de evcil hayvanlar üzerinden alınan "Hayvanat-ı Ehliye Rüsûmu" idi. Şahsi Vergi, serveti dikkate alınmaksızın kişilerden alınan bir vergiydi.

Olaylar süresince, Erzurum'daki askeri birlikler, üstlerinin ve valinin emirlerine uymadılar ve dolayısıyla, isyanı bastırmak için hiçbir girişimde bulunmadılar. 18 Mart dolaylarında yine protesto gösterileri yapıldı ve vergilerin kaldırılması için Saray'a çok sayıda telgraf çekildi. Şahsi Vergi'nin yarattığı gergin hava şehrin Müslüman nüfusu ile Ermenileri bir araya getirdi.

İstanbul'dan hala olumlu bir cevap alınmadığından, vilayet konağı önünde büyük bir gösteriyi birlikte örgütlediler. Halk vilayet konağına giderken, hükümetin duvarlara astırdığı yeni vergiler hakkındaki afişleri de yırtıyordu.

Daha sonra isyanlar tekrarlandı. Erzurum halkının Abdülhamit'in koyduğu iki yeni vergiye karşı 1906 Mart'ında başlattığı direniş hareketi, 1907 Mart'ında kesin başarıya ulaştı ve her iki vergi tamamen kaldırıldı. Erzurum isyanına sebep olan bu iki vergi kaldırılana kadar başta Kastamonu ve Sinop olmak üzere birçok şehirde yeni isyanlar çıktı.

Osmanlı'da Vergi İsyamları

Gazetede yer alan bir yazıda halk Őikayetleri:

“Biz Şehrin gelir ve giderini bilmediğimiz için oy kullanamayız. Bizim tarafımızdan seçilen kişiler bize hesap vermeli ve görevlerini dürüstlükle yapmalıdırlar. Şahsi vergiye gelince, bunu uzun zamandan beri almaktasınız ama bu yasal değildir. Çünkü fakirle zengin arasında bir ayırım yapılmamaktadır. Örneđin bir đrenci, bir ev sahibi kadar vergi ödemektedir. Ayrıca bütün tanınmıŐ kişiler bu vergiden muaf tutulmuŐtur. En önemli tüccarlar ve valimiz vergi dememektedirler. Bu nedenle, biz de bir kuruŐ vermeyiz”.

Vergi isyanlarının sonuçları

- İsyanların temelinde ağır vergi yükü ve bu yükü daha da ağırlaştıran yeni vergiler var.
- Vergilemede adalet ilkenin çiğnendiği algılanmakta. Üst derecedeki devlet memurlarının lüks yaşam sürmeleri, bunun karşılığında bir çok vergiden muaf olmaları
- Bu isyanların temel özelliği sivil itaatsizlik örneği olmaları Yani isyanlar tamamen köylü, esnaf ve tüccar gibi sivil halk tarafından çıkarılmıştı.

Vergi isyanlarının sonuçları

- Osmanlıdaki vergi isyanları bazı istisnalar dışında genellikle zor kullanılarak bastırılmıştır.
- Osmanlının giderek bozulan mali durumu halk isyanlarına yol açmışsa da doğrudan sultanın vergi koyma ve harcama yapma yetkisine sınır getirecek bir demokrasi tecrübesine geçilememiştir.(Ayanlık müessesesinin getirdiği sınırlama bir ölçüde İngiliz tecrübesi ile karşılaştırılabilir ?)
- Padişah aynı zamanda halife (!) Padişaha isyan halifeye isyan anlamına geliyor.
- Ülkemizde sultanın yetkilerine karşı sınır getirilmesi Tanzimat Fermanında “işaret edilen” ancak hayata kısmen geçirilmesi Tanzimat fermanından 30-35 yıl sonra sözkonusu olan bir girişimdir.

Ülkemizde Bütçe Sisteminin Tarihçesi (1)

• Cumhuriyet Öncesi

- Osmanlıda öne çıkan daha çok Islahat Layihaları, bütçe yok
- Tanzimat ile «vergi ve askerliğin düzenli bir usule bağlanması». Daha merkeziyetçi bir yapıya geçiş
- Tanzimat Fermanının (Tanzimât-ı Hayriye -Hayırlı Düzenlemeler) ana başlıkları (1839);
 - Tüm vatandaşların can, mal ve namus güvenliğinin sağlanması,
 - Yargılamada açıklık, hiç kimse yargılanmadan idam edilemeyecek (Hukuk devleti özelliğini yansıtır),
 - Vergide adalet,
 - Erkeklerle dört yıl mecburi askerlik,
 - Rüşvetin ortadan kaldırılması,
 - Herkesin mal ve mülküne sahip olması, bunu miras olarak bırakabilmesi.(Özel mülkiyet güvence altına alındı. Müsadere kaldırıldı)
- 1865 Islahat Fermanı ile yayımlanan Bütçe Nizamnamesi ve muvazane defterinin hazırlanması ve padişahın iradesine sunulması
- 1863-64 ilk kapsamlı bütçe ve mali durumu gösteren bir belge niteliğinde padişahın tasarrufuyla hazırlanması

Ülkemizde Bütçe Sisteminin Tarihçesi (2)

- 1874 nizamnamesi –komisyon görüşmeleri Sayıştay (Divan-ı muhasebat) denetimi –**Bütçe hakkını padişah kullanıyor-Bütçeyi meclis değil padişah onaylıyor**
- **1876 Anayasası ile bütçe hakkı geliyor** ama uygulama olmuyor (Fransız anayasasından etkilenme)
- 1881 Düyunu Umumiye İdaresi ve borçların belli bir ödeme planına bağlanması
- 1908 II. Meşruiyet ve modern bütçe uygulaması (bununla birlikte yaşanan konjonktürün de etkisiyle bütçe politikaların inandırıcılıktan uzaklaşması)
- 1910 Muhasebe-i Umumiye Kanunu – Bütçede genellik ilkesi
 - Saymanlık sistemi (tüm gelir ve giderlerin tahsil ve harcanmasının sayman sorumluluğuna verilmesi)
 - Sayıştay'ın yeniden tesis edilmesi

Ülkemizde Bütçe Sisteminin Tarihçesi (3)

- Cumhuriyet Sonrası
 - Bütçenin gerçek anlamda, hukuki, siyasi, ekonomik ve bütçe tekniğine uygun hazırlanması ve uygulanması Cumhuriyetle başlamıştır.
 - 1924 anayasası ile bütçe hakkının güvence altına alınması-Meclis İç Tüzüğü
 - Verginin kanuniliği ilkesi, kesin hesap kanunu
 - Yasama organı geniş yetkilere sahip
 - 1927 Muhasebe-i Umumiye Kanunu (1050)
 - 1961-1982 anayasası bütçe hakkı – düzenleyici hükümler
 - Bütçenin mali araç olması yanında milli bütçe tahmin raporu hazırlanması ile ekonomik niteliğinin öne çıkması
 - 1982- 75 gün (3 ay yerine)-kesin hesap kanununun görüşme düzeneği
 - Ödenek bazlı bütçe
 - 1973 program bütçe
 - 2006 – 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu –Anglo sakson etkisi